

SKARGA NA WYROK SĄDU ODWOŁAWCZEGO JAKO GWARANCJA REFORMATORYJNEGO MODELU POSTĘPOWANIA ODWOŁAWCZEGO

MARCIN SOWAŁA¹

W dniu 1 lipca 2015 r. weszła w życie ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw², która w znacznej mierze dokonała przemodelowania dotychczas obowiązującego postępowania odwoławczego. W ramach tej nowelizacji ustawodawca zmodyfikował treść art. 437 kodeksu postępowania karnego³, który wskazuje na rodzaje rozstrzygnięć mogących zapasć w ramach przeprowadzonego postępowania przed sądem odwoławczym. W stanie prawnym sprzed rzeczony nowelizacji, w świetle art. 437 § 2 kpk., sąd odwoławczy mógł zmienić zaskarżone orzeczenie, orzekając odmiennie co do istoty lub uchylić je i umarzyć postępowanie, jeżeli pozwalały na to zebrane dowody. W innych wypadkach sąd uchylał orzeczenie i przekazywał sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Obecnie zaś sąd II instancji po przeprowadzeniu kontroli instancyjnej zmienia zaskarżone orzeczenie, orzekając odmiennie co do istoty, a w innych wypadkach uchyla zaskarżone orzeczenie i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Należy bardzo wyraźnie podkreślić, że uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania jest odstępstwem od zasady reformatoryjnego orzekania. Odstępstwo to może mieć miejsce wyłącznie w wypadkach określonych w art. 439 § 1 kpk., art. 454 kpk. lub wtedy, gdy jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości⁴. Warto zatem zwrócić uwagę

- 1 Mgr Marcin Sowała, doktorant w Katedrze Postępowania Karnego, Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, ORCID: 0000-0002-1960-9575.
- 2 Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247 ze zm.).
- 3 Ustawa z dnia 06 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.), dalej: kpk.
- 4 B. Nita-Światłowska, A. Światłowski, Ograniczenia orzekania reformatoryjnego sądu odwoławczego w postępowaniu karnym (rozważania z uwzględnieniem perspektywy konstytucyjnej), Białostockie Studia Prawnicze 2018, vol. 23, nr 1, s. 123-124.

na fakt, iż w wyniku nowelizacji doszło do odwrócenia pewnych zasad rządzących postępowaniem odwoławczym, kładąc nacisk na jego reformatoryjny charakter.

Innym elementem wprowadzonym nowelizacją z 2013 roku, który również w znacznej mierze doprowadził do nadania postępowaniu odwoławczemu charakteru postępowania reformatoryjnego, była zmiana w zakresie art. 452 kpk., a dokładniej uchylenie art. 452 § 1 kpk. W świetle wspomnianego przepisu sąd odwoławczy nie mógł co do zasady przeprowadzić postępowania dowodowego co do istoty sprawy. Mogło jednak mieć to miejsce jedynie w wyjątkowych wypadkach, gdy sąd, uznając potrzebę uzupełnienia przewodu sądowego, przeprowadza dowód na rozprawie, jeżeli przyczynia się to do przyspieszenia postępowania, a nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości lub w znacznej części. Obecnie § 1 omawianego przepisu został uchylony, zaś na podstawie § 2 sąd odwoławczy dopuszcza dowody na rozprawie, jeżeli nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Z takim ukształtowaniem art. 452 kpk. wiąże się szereg konsekwencji w zakresie prowadzonych postępowań odwoławczych. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na obligatoryjny charakter przeprowadzania dowodów. Ustawodawca posłużył się bowiem zwrotem „sąd przeprowadza dowody”. W razie spełnienia wszystkich warunków przewidzianych w art. 452 § 2 kpk. na sądzie spoczywa obowiązek przeprowadzenia dowodów. Ponadto prawodawca znacznie ograniczył negatywną przesłankę możliwości przeprowadzenia postępowania dowodowego w ramach postępowania drugoinstancyjnego, a mianowicie nie przeprowadza się postępowania dowodowego tylko wtedy, gdy konieczne jest przeprowadzenie na nowo przewodu w całości oraz z uwagi na bezzwzględne przyczyny odwoławcze i reguły *ne peius*⁵.

Biorąc pod uwagę zarówno dokonane modyfikacje w zakresie brzmienia art. 437 kpk., jak i art. 452 kpk., można dojść do wniosku, iż ustawodawca w nowelizacji z 2013 roku dążył do nadania postępowaniu odwoławczemu charakteru zdecydowanie bardziej reformatoryjnego. W uzasadnieniu do projektu ustawy⁶ projektodawca w sposób jednoznaczny podaje, iż aktualnie obowiązujący model postępowania odwoławczego, w szczególności w odniesieniu do rozpoznawania środków odwoławczych wnoszonych od orzeczeń zapadających w głównym przedmiocie procesu, jest dysfunkcyjny przede wszystkim z uwagi na dominację w nim elementów kasatoryjności nad elementami klasycznej apelacyjności. Jednym z głównych celów nowelizacji było zatem poszerzenie możliwości reformatoryjnego orzekania przez sąd odwoławczy, z zapewnieniem jednak stosow-

5 S. Steinborn, Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego, Prokuratura i Prawo 2015, 1-2, s. 149-150.

6 Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247 ze zm.).

nych gwarancji, zwiększających możliwości bezpośredniego zetknięcia się przez sąd *ad quem* z dowodami.

Podstawowy problem badawczy stawiany w niniejszej pracy zawiera się w pytaniu, jakie istnieją instrumenty prawne przewidziane przez polskiego ustawodawcę, których zadaniem jest zabezpieczenie reformatoryjnego modelu postępowania odwoławczego oraz w jakim zakresie instrumenty te są skuteczne. Jak już wyżej wskazano, dzięki pewnym działaniom legislacyjnym ustawodawca nadał postępowaniu karnemu toczącemu się przed sądem drugiej instancji charakter reformatoryjny. Dokonując zmian w zakresie ustawy karnoprocesowej, dążył do wyeliminowania kasatoryjnych elementów tego postępowania. Z całą pewnością takie rozwiązania zasługują na aprobatę. Nie sposób bowiem nie dostrzec faktu, iż wskutek uchylenia wyroku i przekazania go sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, zamiast orzeczenia co do istoty, proces karny wydłuża się. Nagminność wydawanych orzeczeń kasatoryjnych powodować może prowadzenie postępowań karnych w sposób nierzetelny. Słusznie zauważają przedstawiciele doktryny procesu karnego, że zasada szybkości działania mieści się w obrębie zasady bezpośredniości. Ta z kolei jest elementem zasady rzetelnego procesu. Wszystkie te zasady mają charakter naczelnych zasad procesu. Szybki przebieg postępowania ma duże znaczenie praktyczne i jest odbierany w opinii publicznej jako sygnał dobrze działającego wymiaru sprawiedliwości⁷. Ponadto, aby proces karny był rzetelny, rozstrzygnięcie w nim zapadłe musi nastąpić w rozsądnym terminie⁸. Wynika zatem z tego, iż działania orzekającego w sprawie sądu, które godzić będą w reformatoryjny model postępowania odwoławczego, co z kolei prowadzić będzie do naruszenia zasady szybkości postępowania, uznane mogą zostać za nierzetelne, a w raz z nimi – całe toczące się postępowanie. Mając zatem to na uwadze, muszą istnieć pewne instrumenty prawne, które będą gwarancją reformatoryjnego orzekania w przypadku ziszczenia się przesłanek takiego orzekania. Autor niniejszego artykułu stawia hipotezę, iż do instrumentów tych należała skarga na wyrok sądu odwoławczego, która w pełnym zakresie przeciwdziała kasatoryjnemu orzekaniu w przypadkach, kiedy nie powinno mieć to miejsca.

Skarga na wyrok sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania została wprowadzona do kodeksu postępowania karnego w wyniku nowelizacji z 2016 r.⁹ Dotychczas taka instytucja nie była znana polskiemu procesowi karnemu. Jak zauważa się w doktrynie, skarga ma zatem nie tylko służyć eliminowaniu bezzasadnych uchyleń wyroków sądów pierwszej instancji, lecz również wywołać efekt pole-

7 P. Hofmański, S. Waltoś, *Proces karny. Zarys sytemu*, Warszawa 2013, s. 208.

8 B. Bieńkowska, (w:) P. Kruszyński (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2012, s. 95.

9 Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.).

gający na skłonieniu sędziów orzekających w sądach odwoławczych do większej powściągliwości w wydawaniu wyroków kasatoryjnych¹⁰. W uzasadnieniu do projektu ustawy¹¹ wskazano, że rozwiązanie dotyczące wprowadzenia skargi jest przydatne przede wszystkim ze względu na praktyczne korzyści z niego wynikające, polegające m.in. na eliminowaniu bezzasadnych uchyleń wyroków, co bez wątpienia wpływa na przyspieszenie postępowania. Spełnia ono również funkcję prewencyjną, powstrzymując sądy odwoławcze przed pochopną kasatoryjnością orzekania. Projektodawca odniósł się również do intencji jej wprowadzenia, a mianowicie wskazał, że jej istota polega na przeciwdziałaniu bezpodstawnemu przedłużaniu się postępowania karnego poprzez naruszenie przez sąd odwoławczy unormowania art. 437 § 2 kpk. i uchylenie wyroku przy braku zaistnienia ku temu przesłanek. Spełnia ona zatem również funkcję prewencyjną i zabezpieczającą prawidłowy bieg postępowania.

Ustawodawca przewidział zastosowanie skargi na wyrok sądu odwoławczego w ściśle określonych przypadkach. Zgodnie z art. 539a § 3 kpk. skarga może zostać wniesiona wyłącznie z powodu naruszenia art. 437 kpk. lub 439 § 1 kpk. Są to jedyne powody wniesienia skargi. W literaturze spotkać się można jednak ze stanowiskiem, iż użycie przez ustawodawcę słowa „lub” może sprawiać wrażenie, iż wyliczenie przyczyn umożliwiających na złożenie skargi nie ma charakteru zamkniętego, toteż zarzuty skargi mogą być oparte na innych przesłankach o charakterze uznanym przez sąd odwoławczy za kasatoryjne. Stwierdza się, iż z całą pewnością nie jest to kwestia jednoznaczna¹². Nie sposób jednak zgodzić się z takim stanowiskiem. Bezspornie wydaje się, że ustawodawca powody wniesienia skargi zamyka w katalogu *numerus clausus*.

Jak już wspomniano, pierwszą z podstaw wniesienia skargi jest naruszenie art. 437 kpk. Z punktu widzenia techniki legislacyjnej takie ukształtowanie przepisu nie zasługuje na uznanie. Trzeba bowiem wskazać, że prawodawca dokonał odwołania do całego przepisu art. 437 kpk. w sytuacji, gdy powinno ono dotyczyć wyłącznie § 2 tego przepisu. W § 1 rzeczzonego przepisu wskazano, iż po rozpoznaniu środka odwoławczego sąd orzeka o utrzymaniu w mocy, zmianie lub uchyleniu zaskarżonego orzeczenia w całości lub w części. Dotyczy to odpowiednio rozpoznania środka odwoławczego od uzasadnienia orzeczenia. Z uwagi na przedmiot skargi nie ma jednak podstaw do odnoszenia się do § 1 przepisu. Odwołanie się do całego przepisu art. 427 kpk. sugeruje, iż uwzględnienie skargi może mieć miejsce także wtedy, gdy orzeczenie o charakterze kasatoryjnym jest wadliwe

10 D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego, t. II, Komentarz aktualizowany. Komentarz do art. 539(a), System Informacji Prawnej Lex, 2019.

11 Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.).

12 K.J. Pawelec, M. Pawelec, Skarga na wyrok sądu odwoławczego. Czy potrzebny nowy, nadzwyczajny środek odwoławczy?, Monitor Prawniczy 2017, nr 13, Legalis.

z tego powodu, że wyrok sądu I instancji nie jest dotknięty żadną wadą i należało ten wyrok utrzymać w mocy¹³. W § 2 wskazano natomiast na podstawy uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. W razie naruszenia tego przepisu dojdzie do zrealizowania się przesłanek skargi, co w konsekwencji prowadzi do braku podstawy do wydania kasatoryjnego orzeczenia. Z takim naruszeniem możemy mieć do czynienia w trzech przypadkach. Pierwszy dotyczy sytuacji, kiedy sąd zamiast uchylenia wyroku i umorzenia postępowania w sytuacji, gdy istniała negatywna przesłanka procesowa, uchyli wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. Z taką sytuacją można mieć do czynienia chociażby wtedy, gdy sąd uchylił wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji, mimo że brak było skargi uprawnionego oskarżyciela. Drugim przypadkiem jest uchylenie wyroku na innej podstawie niż art. 437 § 2 zd. 2 kpk. Trzeba bowiem wskazać, iż katalog podstawy uchylenia wyroku przewidziane w art. 437 § 2 zd. 2 kpk. ma charakter katalogu *numerus clausus*. Uchylenie wyroku na innej podstawie, nieprzewidzianej w tym przepisie, skutkować będzie zaistnieniem podstawy wniesienia skargi. Trzeci przypadek dotyczyć zaś będzie sytuacji, w której sąd błędnie uzna, iż zachodzą przesłanki przewidziane w art. 437 § 2 zd. 2 kpk., uchyli wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania. Przykładem może być uznanie przez sąd, iż zachodzi w danej sprawie konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości¹⁴. Jak już wskazano wyżej, w art. 437 § 2 kpk. wskazano na podstawy uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. W razie zaś naruszenia tego przepisu możliwe jest złożenie skargi na wyrok sądu odwoławczego.

W art. 437 § 2 kpk. wskazano, że uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić w wypadkach wskazanych w art. 439 § 1 kpk. W przepisie tym uregulowana została kwestia bezwzględnych przyczyn odwoławczych. Chodzi tu o naruszenie tego przepisu poprzez błędne uznanie, że zachodzi jedna z bezwzględnych przyczyn odwoławczych, gdy w rzeczywistości nie miało to miejsca, jednak wyrok sądu pierwszej instancji został uchylony na tej podstawie i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania. Przedstawiciele doktryny procesu karnego wskazują, że błędem jest literalna wykładnia tego przepisu i uznanie, że chodzi o wszystkie wskazane w art. 439 § 1 kpk. uchybienia. Trzeba wskazać na to, że posługując się wykładnią systemową przepisu, zarzut skargi nie może odnosić się do uchybień przewidzianych w art. 439 § 1 pkt 8 i 9 kpk.,

13 H. Paluszkiwicz, Sporządzenia środków odwoławczych i innych środków zaskarżenia w postępowaniu karnym i karnoskarbowym. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych, Warszawa 2017, s. 371.

14 D. Świecki (w:) D. Świecki (red.), Kodeks... *op. cit.*, System Informacji Prawnej Lex, 2019.

gdyż w kontekście skargi uchybienia te nie mają zastosowania. Z powodu ich zaistnienia sąd odwoławczy uchyła zaskarżone orzeczenie i umarza postępowanie¹⁵.

W art. 437 § 2 zd. 2 kpk. wskazano również na przepis art. 454 kpk., w którym uregulowana została materia dotycząca reguły *ne peius*, w razie których zaistnienia należy uchylić wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania. Ustawodawca przewidział dwie reguły *ne peius*, a mianowicie zakaz skazania oskarżonego w instancji odwoławczej oskarżonego, który w I instancji został uniewinniony lub wobec którego umorzono, lub warunkowo umorzono postępowanie oraz zakaz zaostżenia kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności w instancji odwoławczej. Trzeba zauważyć, że pierwsza z wyżej wskazanych reguł *ne peius* odnosi się tylko do skazania oskarżonego. W judykaturze spotkać się można ze stanowiskiem, że w sytuacji, gdy sprawstwo oskarżonego nie budzi żadnych wątpliwości, możliwym jest uchylenie przez sąd odwoławczy wyroku uniewinniającego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w celu wydania wyroku umarzającego. Według Sądu Najwyższego takie działanie powinno mieć jednak zupełnie wyjątkowy charakter¹⁶. Wśród przedstawicieli doktryny procesu karnego panuje pogląd, któremu należy przyznać rację, iż zawarta w art. 454 § 1 kpk. reguła *ne peius* dotyczy wyłącznie skazania, w związku z czym nie dotyczy możliwości uchylenia wyroku uniewinniającego i umorzenia oraz zmiany w zakresie wyroku uniewinniającego przez warunkowe umorzenie postępowania czy też wyroku warunkowo umarzającego przez umorzenie postępowania karnego¹⁷. Należy zatem wskazać na to, że w przypadku wydania przez sąd odwoławczy wyroku z naruszeniem powyższych zasad uprawniony na tej podstawie może złożyć skargę na wyrok sądu odwoławczego. Słusznie zauważa w jednym ze swoich orzeczeń Sąd Najwyższy, że w przypadku reguły *ne peius* przewidzianej w § 1 art. 454 kpk. kontrola w ramach skargi obejmuje ocenę prawidłowości zastosowania tego przepisu pod kątem spełnienia warunku, że sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego. Wymaga to wykazania przez ten sąd, że gdyby nie stwierdzone uchybienie, to mógłby zapasać wyrok skazujący, ale jego wydanie jest niedopuszczalne w instancji odwoławczej z uwagi na zakaz takiego orzekania. Dopiero wówczas zaskarżony wyrok podlega uchyleniu, a sprawa zostaje przekazana sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania¹⁸.

Kolejną z podstaw uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do sądu I instancji do ponownego rozpoznania jest konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości. W razie naruszenia tej przesłanki zastosowanie może mieć skarga będąca przedmiotem niniejszego artykułu. Trzeba jednak wskazać na to, że

15 A. Sakowicz, Zakres kontroli dokonywanej przez Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu skargi na wyrok kasacyjny sądu odwoławczego, Białostockie Studia Prawnicze 2018, vol. 23, nr 1, s. 160-161.

16 Wyrok SN z dnia 10 grudnia 2002 r., IV KKN 642/99, Lex nr 75499.

17 D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), Kodeks... *op. cit.*, System Informacji Prawnej Lex, 2019.

18 Postanowienie SN z dnia 05 kwietnia 2018 r., II KS 5/18, Legalis.

ta podstawa wniesienia skargi może budzić wątpliwości interpretacyjne. W doktrynie spotkać można się z koncepcją, w świetle której użyte przez ustawodawcę pojęcie przewodu jest skrótem i w gruncie rzeczy należy przez nie rozumieć przewód sądowy. Ponadto z kontekstu tego przepisu wynika, że chodzi o przewód sądowy przed sądem I instancji. Co więcej, w świetle wspomnianego przepisu nie chodzi tylko o przewód w znaczeniu postępowania dowodowego, lecz o cały przewód sądowy. Nie można zatem utożsamiać konieczności przeprowadzenia na nowo przewodu tylko z postępowaniem dowodowym. Podstawa ta może bowiem dotyczyć samego przebiegu przewodu sądowego, gdy z powodu naruszenia przepisów procesowych należy go powtórzyć w całości. Z koniecznością przeprowadzenia na nowo przewodu w całości możemy mieć zatem do czynienia nie tylko wtedy, gdy na nowo trzeba przeprowadzić postępowanie dowodowe w celu wyjaśnienia okoliczności sprawy, lecz także wtedy, gdy przeprowadzony proces obarczony jest tak poważnymi wadami, że należy go na nowo przeprowadzić, gdy oskarżony nie miał obrońcy, w sytuacji gdy zachodzi przesłanka obrony obligatoryjnej¹⁹.

Przy analizie art. 539a § 3 kpk. należy zwrócić uwagę na pewną wątpliwość, która zrodzić się może podczas dokonywania wykładni rzeczzonego przepisu. Chodzi mianowicie o to, że skarga może zostać wniesiona z dwóch powodów. Pierwszy to naruszenie art. 437 kpk., zaś drugi to naruszenie art. 439 § 1 kpk. W treści art. 437 § 2 kpk. odwołano się zaś do przepisów z art. 439 § 1 kpk., art. 454 kpk. oraz konieczności przeprowadzenia na nowo przewodu sądowego w całości. Można zatem odnieść mylne przekonanie, że ustawodawca dwukrotnie powołał się na treść art. 439 § 1 kpk. jako podstawy wniesienia skargi na wyrok sądu odwoławczego w tych samych okolicznościach, a zatem, iż jest to tzw. *superfluum* ustawowe. Trzeba jednak wyjaśnić, że skarga z powodu naruszenia art. 437 kpk. jest związana z wyrokiem sądu I instancji, gdyż kwestionuje podstawy do jego uchylecia. Natomiast skarga z powodu uchybień uregulowanych w art. 439 § 1 kpk. dotyczy wyłącznie wyroku sądu odwoławczego, który obarczony jest uchybieniem o charakterze bezwzględnej przyczyny odwoławczej. A zatem wniesienie skargi z powodu naruszenia art. 437 kpk. na podstawie art. 439 § 1 kpk. dotyczy bezwzględnej przyczyny odwoławczej, która odnosi się do wyroku sądu pierwszej instancji. Natomiast wniesienie skargi wyłącznie z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 stanowi już samodzielną podstawę zaskarżenia i odnosi się do bezwzględnej przyczyny odwoławczej, którą został dotknięty wyrok uchylający sąd odwoławczego i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania²⁰. Stanowisko to potwierdza również judykatura, bowiem Sąd Najwyższy zauważa, że skarga z powodu naruszenia art. 437 kpk. związana jest ściśle z wyrokiem sądu pierw-

19 D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), Kodeks..., *op. cit.*, System Informacji Prawnej Lex, 2019.

20 A. Sakowicz, Zakres kontroli..., *op. cit.*, s. 160.

szej instancji i może kwestionować podstawy jego uchylenia zawarte w § 2 tego przepisu, przy czym skarga z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 kpk. może dotyczyć także wyroku sądu odwoławczego²¹. Wśród przedstawicieli doktryny procesu karnego spotkać się można z poglądem, iż brzmienie przepisu art. 539a § 3 zawiera w sobie błąd o charakterze redakcyjnym. Stanowisko to uzasadniane jest tym, iż przepis art. 437 § 2 kpk. zd. 2 wyraźnie wskazuje, iż uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić wyłącznie w wypadkach wskazanych w art. 439 § 1 kpk., art. 454 kpk. lub jeżeli konieczne jest przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Nie ma zatem potrzeby powoływania się w art. 539a § 3 kpk. na art. 439 § 1 kpk. W związku z tym, że przepis art. 437 kpk. odnosi się już do art. 439 kpk. będącego przesłanką uchylenia wyroku sądu I instancji, to zbędne jest ponowne i oddzielne powoływanie się na przepis art. 439 § 1 kpk. w treści przepisu z art. 539a § 3 kpk.²² Taki pogląd jednak nie zasługuje na uwzględnienie. Trzeba zaznaczyć wyraźnie, iż dwukrotne powołanie przez ustawodawcę art. 439 § 1 kpk. nie należy postrzegać w kategorii błędu redakcyjnego. Działanie prawodawcy w tym zakresie należy uznać w pełni za uzasadnione. Trzeba bowiem jeszcze raz podkreślić, iż dwukrotne powołanie się na art. 439 § 1 kpk. ma swoje uzasadnienie i takiej wykładni należy przyznać rację. Należy zwrócić uwagę na to, iż w przypadku, gdyby ustawodawca w treści art. 539a § 3 kpk. nie odwołał się do art. 439 § 1 kpk., to wyrok sądu odwoławczego przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania, sam będąc obciążony wadami procesowymi, wywoływałby skutki prawne. Wówczas sąd I instancji musiałby rozpoznać sprawę ponownie, mimo iż wyrok sądu II instancji wydany zostałby z uchybieniami prawnymi. Przepis art. 439 § 1 jest zatem samodzielną podstawą skargi na wyrok sądu odwoławczego, dzięki któremu można eliminować tego rodzaju wyroki z obrotu prawnego. Dzięki zastosowaniu skargi na wyrok sądu odwoławczego Sąd Najwyższy ma możliwość przekazania w takim wypadku sprawy sądowi II instancji do ponownego rozpoznania i wydania orzeczenia, które nie będzie już wydane z naruszeniem art. 439 § 1 kpk.²³

Podstawowym problemem badawczym, który został postawiony w niniejszej pracy było ustalenie, jakie instrumenty prawne zostały przewidziane przez polskiego ustawodawcę, których zadaniem jest zabezpieczenie reformatoryjnego modelu postępowania odwoławczego oraz w jakim zakresie instrumenty te mogą odnieść skutek w postaci zabezpieczenia reformatoryjnego orzekania. Jak wskazano we wprowadzającej części niniejszej pracy, na mocy nowelizacji z 2013 roku, ustawodawca zdecydował się nadać postępowaniu odwoławczemu znacznie bardziej reformatoryjny charakter. Dzięki pewnym zabiegom legislacyjnym, takim

21 Postanowienie SN z dnia 16 listopada 2017 r., II KS 4/17, Lex nr 2427153.

22 R. Szymczykiwicz, Skarga na wyrok sądu odwoławczego jako nowy środek odwoławczy w polskiej procedurze karnej. *Studia Prawnicze i Administracyjne* 2016, nr 1, s. 103.

23 D. Świecki, (w:) D. Świecki (red.), *Kodeks..., op. cit.*, System Informacji Prawnej Lex, 2019.

jak uchylenie art. 452 § 1 kpk. czy też modyfikacja treści art. 437 kpk., prawodawca chciał osiągnąć skutek w postaci zagwarantowania obywatelom, iż orzeczenia zapadające w ich sprawach przed sądami II instancji nie będą powodować przedłużania się procesów. Stwierdzić można, iż wskutek tej nowelizacji obecnie przyjęty model postępowania odwoławczego ma charakter modelu reformatoryjnego. Oczywiście nie jest to czysty model reformatoryjny, gdyż zawiera szereg rozwiązań o charakterze kasatoryjnym – co zresztą nie należy uznawać za rzecz niewłaściwą. Niemniej jednak model, który obecnie funkcjonuje, powinien posiadać pewnego rodzaju zabezpieczenia, które gwarantować będą stabilność zapadających orzeczeń oraz szybkość toczących się postępowań, co łącznie składa się na rzetelność procesu karnego. Wśród przedstawicieli doktryny procesu karnego dominuje pogląd – który autor w pełni podziela – iż w gruncie rzeczy to nie czynności podejmowane w ramach postępowania odwoławczego wpływają na długi czas trwania procesu karnego, lecz sam model postępowania odwoławczego. W ich opinii model ten powinien ulec zmianie, gdyż kasatoryjność orzekania wpływa na przewlekłość postępowania²⁴. Muszą jednak też istnieć instrumenty, które model ten będą zabezpieczać i go realizować. Zdaniem autora niniejszej pracy bez wątpienia gwarancją zabezpieczenia reformatoryjności orzekania jest skarga na wyrok sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania, którą w skrócie określić można mianem skargi przeciwkasatoryjnej. Celem postawionym przez autora było ustalenie, czy wprowadzona do polskiego systemu prawnego skarga przeciwkasatoryjna została przez ustawodawcę skonstruowana tak, aby rzeczywiście w pełni zabezpieczać reformatoryjność orzekania. Metodą, która posłużyła do udzielenia odpowiedzi, była metoda językowo-logiczna, dzięki której przeanalizowane zostały podstawy złożenia skargi przewidziane w art. 539a § 3 kpk. Zdaniem autora skarga przeciwkasatoryjna jest potrzebna polskiemu procesowi karnemu. Zwiększając reformatoryjny charakter postępowania drugoinstancyjnego, ustawodawca wyliczył enumeratywnie przypadki, gdy możliwe jest uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, co mogło nastąpić wyłącznie w wypadkach wskazanych w art. 439 § 1, art. 454 lub jeżeli jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Sąd odwoławczy po nowelizacji ma obowiązek dążenia do reformatoryjnego orzekania w każdym przypadku, gdy dostrzeża konieczność uzupełnienia przewodu sądowego, jeśli tylko przyczyni się to do przyspieszenia postępowania, zaś orzeczenie kasatoryjne może wydawać tylko wtedy, gdy konieczne jest przeprowadzenie na nowo przewodu sądowego w całości, ewentualnie z innych przyczyn wskazanych w art. 437 § 2 kpk. Instytucja skargi na wyrok sądu odwoławczego jest instrumentem, dzięki któremu uprawniony może do-

24 P. Hofmański, (w:) S. Steinborn (red.), *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, Warszawa 2016, s. 98.

chodzić swoich praw, w razie gdy sąd w sposób niewłaściwy wyda wyrok, na mocy którego przekaże sprawę do ponownego rozpoznania. W doktrynie można spotkać się z poglądem, iż skarga ma bardzo wąski zakres zastosowania, przez co rodzić może obawy, iż w praktyce podmioty uprawnione będą z niej korzystać bardzo rzadko²⁵. W opinii autora nie można zgodzić się z tym stanowiskiem. Analiza podstaw jej złożenia prowadzi do konkluzji, że w gruncie rzeczy istnieje wiele przypadków, kiedy z przedmiotowej skargi można skorzystać. Ponadto po przeanalizowaniu podstaw złożenia skargi można dojść do wniosku, iż w pełni odpowiada ona zakresowi zmian w kierunku reformatoryjnego orzekania wprowadzonych przez ustawodawcę nowelizacją z 2013 roku. Z tego też powodu stwierdzić należy, że skarga ta jest gwarancją reformatoryjnego modelu postępowania odwoławczego.

Literatura

- Czarnecki P. (red.), Nowak M. (red.), *Postępowanie odwoławcze w znolizowanym kodeksie postępowania karnego. Od sprzeciwu do kasacji – gradacja środków zaskarżenia*, Kraków 2016.
- Hofmański P., Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013.
- Kruszyński P. (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2012.
- Nita-Światłowska B., Światłowski A., *Ograniczenia orzekania reformatoryjnego sądu odwoławczego w postępowaniu karnym (rozważania z uwzględnieniem perspektywy konstytucyjnej)*, Białostockie Studia Prawnicze 2018, vol. 23, nr 1.
- Paluszkiewicz H., *Sporządzenia środków odwoławczych i innych środków zaskarżenia w postępowaniu karnym i karnoskarbowym. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2017.
- Pawelec K.J., Pawelec M., *Skarga na wyrok sądu odwoławczego. Czy potrzebny nowy, nadzwyczajny środek odwoławczy?*, Monitor Prawniczy 2017, nr 13, Legalis.
- Sakowicz A., *Zakres kontroli dokonywanej przez Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu skargi na wyrok kasacyjny sądu odwoławczego*, Białostockie Studia Prawnicze 2018, vol. 23, nr 1.
- Steinborn S. (red.), *Postępowanie odwoławcze w procesie karnym – u progu nowych wyzwań*, Warszawa 2016.
- Steinborn S., *Postępowanie dowodowe w instancji apelacyjnej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Prokuratura i Prawo 2015, nr 1-2.
- Szymczykowski R., *Skarga na wyrok sądu odwoławczego jako nowy środek odwoławczy w polskiej procedurze karnej*, Studia Prawnicze i Administracyjne 2016, nr 1.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego, t. II, Komentarz aktualizowany. Komentarz do art. 539(a), System Informacji Prawnej Lex*, 2019.

25 M. Nowak, *Skarga na wyrok sądu odwoławczego (w:) P. Czarnecki (red.), M. Nowak (red.), Postępowanie odwoławcze w znolizowanym kodeksie postępowania karnego. Od sprzeciwu do kasacji – gradacja środków zaskarżenia*, Kraków 2016, s. 333.